

Dissertatione inaugurali medica observationes de cauto et praestantissimo vomitoriorum usu ... / exponet auctor Frider. Augustus Bussius.

Contributors

Bussius, Friedrich August.
Hoffmann, Friedrich, 1660-1742.
Universität Halle-Wittenberg.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joh. Christiani Hilligeri, [1725]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/c2edz7fw>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. D. B. V.

DISSERTATIONE INAUGVRALI MEDICA

OBSERVATIONES

DE

CAVTO ET PRÆ-
STANTISSIMO VOMITO-
RIORVM VSV

SVB PRÆSIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANNI

ORDINIS MEDICI SENIORIS ET
h. t. DECANI

PRO

DIGNITATE DOCTORALI

LEGITIME CONSEQVENDA

Ad d. Febr. A. O. R. cl^o 1775.

H. L. Q. C.

publicæ doctorum censuræ exponet

RESPONDENS

FRIDER. AVGVSTVS BVSSIUS.

DRESDENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
Typis IOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
EXHIBENS
OBSERVATIONES
DE
CAVTO ET PRÆ-
STANTISSIMO VOMITO-
RIORVM VSV.

PRÆFAMEN,

Vicunque in salutaris & pæne divinæ artis nostræ exercitio dextre versari, & officio Medici exacte satisfacere nititur: illi profecto nihil prius esse debet, nihil posterius, quam ut proprias & genuinas remediorum quibus utitur vires, indolem & operationes, pro diversa tot ægrotantium natura ac corporum

constitutione, nec non morborum indole eorumque causis, probe intelligat ac intime pernoscat. Nihil enim ad rectam, securam & ratione subnixam medendi methodum magis necessarium est, quam exquisitum ac certum, pro morbi & ægrotantis conditione, debito tempore, convenienti regimine, iusto ordine & congrua mensura, appropriata auxilia præscribendi ac offerendi iudicium. Quomodo autem cum recta ratione & solido fundamento id præstare velit & possit Medicus, equidem non video; nisi prius ipsorum remediorum agendi principia & elementa, variamque partium quibus componuntur mixtionem atque texturam, non solum a priori, tum sensuum, tum artis chymicæ ministerio, explorarit, sed etiam a posteriori, per varias observationes & experimenta practica, eorum effectus atque operationes plenius cognitas habuerit atque perspectas. Et quum pauci ex iis, qui medicinam faciunt & eruditorum nomen frivole affectant, medicamentorum facultates & pro tanta ægrorum & caussarum morbificarum varietate, mirum dissidentes virtutes penitus cognoscant & perfectius intelligant: minime certe mirandum est, tantos non solum lapsus, tamque graves errores, in explicando contrario sæpius & quandoque plane noxio medicaminis cuiusdam effectui committi, sed in tam diversum etiam Medicorum abire animos, in quorundam remediorum æque commendatione & usu, ac infamatione & vitiatione; ita ut nonnunquam idem medicamentum a quibusdam insigniter celebretur & ut summe proficuum collaudetur, aliis vicissim hoc ipsum magnopere dissuadentibus & ut nocivum reformidantibus. Inprimis vero iniquissimam hanc ex medicamentum inscitia sortem experiuntur remedia, quæ præ reliquis vegetiori & validiori agendi potentia instructa sunt: utpote quæ,

quæ, quo maiori & insigniori virtute, si caute atque prudenter exhibentur, pollent; eo gravius utique damnum, perperam oblata, inducunt. Et sicuti hoc de omnibus sic dictis heroicis medicamentis quotidianæ ferme observationis est; ita certe vix ullum ex eorum censu est, quod tantopere suspensos tenuit & in tot sententiarum divortia pertraxit Medicos, quam vomitoria. Viderant nimirum nonnulli, emetica veneni indolem æmulari, & exigua admodum mole validissime operari & atrocia nonnunquam suscitare symptomata, stomachi nempe ardorem, anxietates, oris pallorem, labiorum tremorem & alia. Cogitarant, ipsam vomitionem esse eiusmodi excretionis speciem, quæ, tantum abest, ut secundum consuetum naturæ ordinem contingat, ut potius eundem pervertat, & inverso plane ordine procedat ipsumque reciprocum ventriculi motum retro urgendo, nonnisi summe violenta sit & aliena. Observarant præterea noxium sæpius & perniciosum effectum, apoplexiam, cæcitatem, cruentum vomitum ipsamque mortem a vomitoriis esse productam. Et his potissimum rationibus inducti, emeticis indelebilem maculam inurendam eademque e foro medico merito penitus proscribenda esse censuerunt. Alii contra, ipsa experientia edocti, noverant, venenum quandoque in salutarem medicinam cedere, & vomitoriorum incomparabilem prorsus esse utilitatem ac præsentaneam in debellandis morbis opem: neque ob id dubitarunt mirificis encomiis eadem dilaudare, ita ut sine eorum usu rebellium morborum sanationem frustraneo conatu suscipi aperte profiterentur, & vix morbus esset, in quo non vomitum moventia suaderent ac commendarent. Verumenim vero quemadmodum priorum opinionem in ASCLEPIADE, qui teste PLINIO, H. N. *lib. XXVI. c. 3.* vomitum penitus re-

reiecit, iure reprehendit CELSVS, *lib. I. c. 3.* ita certe parum circumspēcti & imperiti esset, in emeticorum laudes tantum excurrere eorumque usum ultra prudenter constitutos limites proferre, nimiaque promptitudine & liberalitate in eorum oblatione uti; quin potius media ineundum est via, & sagaci rationis usu dispiciendum: an & quare in hoc vel illo morbo, in alio & alio ægrotante, conducant vel noceant? Sed hoc opus, hic labor est, quem sīrrito ausu aggređiuntur, qui remediorum verum & rationalem operandi in corpus modum ignorant, fructuose vero & exoptato conficiunt, qui rationum physico-mechanicarum & anatomicarum solida cognitione adjuti, in horum remediorum agendi principia, in effectus quos in corpore humano, pro indole caussarum morbum excludentium, nec non pro ratione temporis, producunt, summo studio inquirunt. Quæ quum ita sint, non inconsultum fore duxi, si hoc arduum quidem, sed summæ utilitatis argumentum, speciminis inauguralis loco mihi explanandum sumerem, & *observationes* non adeo tritas atque vulgares *de canto & præstantissimo emeticorum usu* publico doctorum examini subiicerem. Quod ut feliciter cedat institutum, ardentissimis precibus summi Numinis exoro clementiam!

OBSERVATIO I.

EXquisita & stupenda partium tenuitas est in emeticis, qua tam violentos & vehementes in corpore suscitant motus; unde summa cum moderatione
& pro-

& provida manu dosis eorum determinanda.

SCHOLION.

QUANTA partium subtilitas, vis & potentia emeticis, five ex mineralium, five vegetabilium familia petitis, insit: inter cætera vel sola exigua moles ac dosis, qua oblata vehementissime non modo primas vias, sed & alias a ventriculo longius remotas partes exagitant, luculentissime arguit. Inprimis autem in antimonialibus mira particularum exiguitas est & summa teneritudo, qua potentissimæ operationis sunt, licet sensuum ministerio non percipi possit, eadem quicquam ipforum ponderi decessisse. Nam frustum vitri antimonialis, hyacinthini coloris, scrupulum circiter æquans, vino Rhenano sub moderato calore immissum, tam validæ virtutis est, ut iterata vini aliquoties infusione vel centum robustis, vomitu satis vehementi expurgandis, sufficiat. Nota etiam sunt pocula emetica, quæ ex duabus stanni Anglicani & una reguli antimonialis parte concinnantur. In his si aliquandiu detinetur vinum, expeditissima vomitiva virtute illud imbuunt, quæ nunquam aboletur, sed tantæ firmitatis atque constantiæ est, ut procurato myriadibus vomitu, poculum ne sensibile quidem ponderis decrementum inde patiatur. Ipse tartarus emeticus, qui ex vitro antimonii & cremore tartari paratur, longe vehementioris operationis est eo, qui ex croco metallorum communi more conficitur, & tria huius grana, vix tanta vomendi vi pollent, quam unum illius, cuius tamen vix vigesima pars antimonialis prosapiæ est. Famigeratissimus porro nostra ætate est pulvis ille emeticus Monckii, gallice Ramo-

Ramoneur dictus, qui ex nitro & antimonii regulo, in crucibulo calcinatis, præparatur, ope certæ cuiusdam encheiriseos, qua neglecta, vis vomitoria illico transit in mitissimam diaphoreticam. Nimirum si una pars reguli & tantundem nitri depurati & exsiccati miscentur, & ambo crucibulo immissa calcinantur, in calcem acerrimam uruntur, quæ spiritus vini rectificatissimi affusione, prævia digestionem & repetita infusione, celebratissimam illam metallorum tincturam elargitur, remanente in fundo calce antimoniali diaphoretica, omnis virulentia experte. Si vero eadem & reguli & nitri portio sumatur, nec simul & semel commisceatur, & crucibulo indatur, sed regulo fuso, successive & per vices nitrum adiiciatur, & scoria demum, in superficie hærens, semper eximatur & removeatur, quousque omnis regulus cum nitro in scorias abierit, & tunc his scorias eodem modo purissimus vini spiritus aliquoties in sufficienti quantitate infundatur, quo lixiviosum illud & acre sal cum nitro transcendat in spiritum, residuus in cucurbita pulvis ad grana aliquot, sex vel decem propinatus, non raro pro dispositione corporis & humorum vomitiones sat violentas concitat. Cuius tam diversæ operationis causam si quis scrutetur, vix aliam deprehendet, quam quod scoria illa, in superficie reguli, inferiorem catini partem occupantis, hærens, subtilissimis reguli exhalationibus imprægnetur, quæ nitro non cicurata vel inversa, vehementis illius & vomitivæ facultatis materiam præbent. Hinc etiam antimonium diaphoreticum, mitissimum alias omnisque vehementioris operationis expers pharmacum: illico insigni vomitiva facultate imbuti potest, quando nimirum regulo in crucibulo fuso iniicitur, quo exhalantes e liquefacto illo & spumante agilissimas & tenuissimas particulas absor-

absorbeat inque societatem suam admittat. Et sæpius observavimus, ipsum hoc antimonium diaphoreticum, cum tribus nitri partibus non rite præparatum & ustum, quandoque in corporibus dispositis nauseam & vomitum suscitasse, quod maxime contingit, si globuli regulini, forsan ex improvida pulveris carbonum admissione & inde facta reductione, prognati, calci diaphoreticæ adhuc interspersi sunt. Neque vero tantum vomitoria antimonialis familiæ in exili dosi vehementes concitant in corpore commotiones, motusque ventriculi, intestinorum & œsophagi præter naturam invertunt, sed minima etiam portio cupri, quod unicum ex metallis emeticum est, ad vomitum proritandum sufficit. Vitrioli enim cyprini, quod cœruleum a cupro mutuatur colorem, grana tria vel quatuor, emesin suscitare valent; id quod etiam vitriolum album eodem ferme modo præstat. Antiquissimis Medicorum hæc activæ indolis e minerali regno deprompta remedia plane ignota neque in usum recepta fuerunt, sed ad vehementiores per superiora & inferiora evacuationes suscitandas, necessitate id exigente, solo helleboro, præsertim albo, usi sunt. Qam enormes autem pariter exigua aliquot granorum hellebori albi dosis turbas, in universa corporis œconomia irritando & exturbando concitet, in propatulo est: ut nisi aliorum admixtione probe corrigatur & subigatur, instar veneni perimat homines, vel in miserum valetudinarium statum dejiciat. Nilominus tam tenera & subtilis partium in eo est compages, ut sola paullo diuturniori ex aqua simplici decoctione, omni virtute drastica penitus privari possit, & tuto postmodum assumi; quod etiam eadem ratione cum tabaco, asaro aliisque emeticæ & drastice virtutis vegetabilibus succedit. Similiter gummi guttæ, si ad grana sex vel decem propi-

B

natur,

natur, non modo per inferiora, sed etiam superiora, insigni-
ter & vehementer purgat: si vero id ipsum paullo diutius
cum aqua decoctum fuerit, quo sub coctura tenue illud &
virulentum principium in auras aufugiat, cathartica vis ex
toto perit. Folia vel etiam radices asari, nec non corti-
ces medii, radicis & arboris sambuci, recentes, sæpe superi-
us & inferius materias exturbant, asservati autem, præser-
tim æstivo tempore, aliquandiu, hanc virtutem penitus exu-
unt. Plura porro sunt ex fortioribus purgantibus, ut gi-
alappa, scammonium, hermodactyli, esula, soldanella, gra-
tiola & alia id genus, quæ, si recentia fuerint, præter deie-
ctiones alvinas, etiam vomitum cient; quod tamen minime
accidit, si in pulverem redacta, in libero aëre diutius fue-
rint detenta. Experti quoque sumus, radicem hypecoannæ,
si in pulvere per annum & ultra liberiori aëris accessui pa-
teat, vel ex toto, vel ex parte, emeticam vim perdere, ut
minimum longe maiori dosi ea tunc propinari debeat.
Denique tenuissima illa & insigniter activa emeticorum fa-
cultas dilucide ex eo patescit, quod exterius tantum admo-
ta, interiora promptissime subeant, & eo delata, vomitum illi-
co proritent. Fidem huius rei faciunt *M. N. C. Dec. II. A. I. obs. 43.* ubi memoratur: quod decoctum croci metallorum,
in puero trienni, herpete laborante, exterius applicatum, vo-
mitum produxerit. Et teste HILDANO *lib. de dysenteria*,
quidam ad emesin movendam radices hellebori albi orifi-
cio ventriculi imponi, aut orificium hoc, & ventrem supra
umbilicum, unguento de arthanita inungi iubent. Quæ
quum tam vera sint, quam quæ verissima, cautissime certe
erit mercandum & summa cura providendum, ne unquam
in emeticorum oblatione dosi excedamus, in corporibus
præsertim tenellis & ad anomalas commotiones admodum
pro-

pronis. Hanc enim si Medicus pro diversa indole subiecti laborantis, partium nervosarum constitutione & virium quoque ratione, non solícite distinguit & circumspecte moderatur; præsentissimam, & haud raro, nisi cito succurratur, immedicabilem noxam inferre potest. Quare etiam sagaces & prudentes Medici, non tam inconsiderato & præmte, sed expensis omnibus circumstantiis ægri, morbi & temporis, ad hoc remedii genus descendunt, multo minus peregrinis & in exteris locis degentibus illud præscribunt atque committunt.

OBSERVATIO II.

Sicut omnia activioris indolis & operationis medicamenta; ita etiam ea, quæ vomitum valide provocant, in nerveo-membranaceas corporis partes, & primario quidem in ventriculum & intestina ipsisque contermina, vim atque efficaciam suam exserunt.

SCHOLION.

PER activioris naturæ & operationis medicamenta intelligimus ea, quæ ingentem mutationem solidorum & fluidorum motibus celeriter inducendi facultate gaudent; & excretiones vel præter consuetum ordinem & modum augent & intendunt, vel nimias sistunt atque compescunt.

Priorum censum subeunt omnia drastica & acriora, αἴμα καὶ καίτω evacuantia, nec non quæ salivam, urinam & sudorem impetuosius cient, aut sanguinis profluvia eliciunt. Inter illa vero quæ effrenes solidorum & fluidorum moriones sedant vel sistunt, narcotica principem sibi vindicant locum. Omnia hæc ac singula summa partium, sive sulphurearum, sive salinarum, tenuitate & subtilitate in tenerrimas tunicarum nervearum & musculosarum fibras penetrando & agendo, tum sensum, tum motum, & systalticum, & diastalticum, cuius beneficio omnis generis fluida per canaliculosam partium texturam trudentur &volvuntur, diversimode afficiunt atque immutant. Nam pro diversa activi in medicamenti principii ratione, & pro varia etiam nervosarum partium structura, longe multumque effectum variare, vel ex eo luculenter apparet, quod quæ vomitum cient, potissimum in ventriculum & duodenum, quæ alvum subducunt, maxime in intestina, quæ diuresin proritant, in tubulosam renum substantiam, nec non ureteres atque vesicam, quæ diaphoresin procurant, in artierum tunicas & tubulos subcutaneos, & quæ salivæ fluxum exprimunt, in salivales glandulas, vim atque potentiam suamedant. Quæ certa & constans effectuum observatio, sola ad usum practicum & medentis scopum obtinendum sufficit, neglectui data omni subtiliori theoria, seu potius sublimi speculatione, quomodo nempe remedia agant in has vel illas partes? qua textura, vel figura partium id fiat? Item: quid moveat solida corporis nostri? vel motum peristalticum ventriculi & intestinorum efficiat? num fluidum, per nervos aut arterias allatum, sit mobilissimum? aut an principium quoddam agens, vel ratione præditum, vel eadem carens, motus in corpore perficiat? Hæc omnia enim
nimis

nimis abstractæ, subtilis & reconditæ indaginis sunt, ac ne hilum quidem ad tutam morborum perlanationem & prudentem remediorum administrationem conferunt. Id vero nosse oportet Medicum, dari emetica mitiora & fortiora; quorum illa in ventriculum & ei annexum duodenum agunt, ac moderate nec impetuose nimis expellunt: hæc autem, non modo easdem partes fortius exagitando, evacuationem vehementiorem moliuntur, sed etiam in reliqua tenuia intestina, eorumque glandulas & confines ductus, quæ bilem & succum fermentalem e pancreate advehunt, latius vim suam diffundunt, & varii generis excrementitias materias e remotis etiam sedibus alliciunt atque eliminant. Inter clementiora & magis diætetica, veteribus maxime familiaria, aquæ tepidæ, cum, vel sine sale & melle mixtæ, celerius haustæ copia, connumeranda, vel solennis recentioris ævi Medicis radicis Ipecacuanhæ, aut tartari emetici, nec non pulveris regulini, præscripto Monckii parati, panacæ emeticæ Glauberianæ & Conerdingianæ, usus, quæ parciore dosi & sufficienti cum vehiculo exhibita, primam sic dictam regionem, a corruptorum, ex bilis pravæ, acidorum succorum & malæ digestionis cruditatum coacervatione emergentium, ibique locorum stabulantium humorum sorditie, insigniter, blande tamen, deplent. Quod si vero hæc ipsa, antimonialis præsertim prosapiæ pharmaca, liberaliori manu propinantur, non tantum intra ventriculi & duodeni pomœria subsistunt, sed intimius penetrando, in contiguas etiam & adiacentes partes vim suam propagant, & maxime ductus biliarios attentant, eosdemque concutiant & crispant, ut redundantius biliosum humorem eructent: unde nonnunquam tanta biliosæ materiæ copia iterato vomitu rejicitur, quanta neutiquam duodeni latibulis excipi po-

tuisset ac comprehendere. Quinimmo sæpius vomitoria primæ regionis limites multum transcendunt & in longe distitas partes virtutem suam explicant, ut etiam, quemadmodum cachecticorum & anasarca laborantium exemplo constat, ex universi corporis habitu, copiosos serosos humores, & per superiora & per inferiora, educant, ac in corporibus tenerioribus, & quæ spasticis ac convulsivis nervosarum partium commotionibus solenniter conturbantur, gravissima & quandoque funesta symptomata inducant.

OBSERVATIO III.

DAntur quæ vomitu ventriculum deplent plane innocentia & blanda, quæ non infesta qualitate & arrosione tunicarum nervearum, sed magis copia & fibrarum relaxatione, motum excretorium adjuvant, & non sine emolumento usurpantur.

SCHOLION.

QUod pravi in ventriculi & duodeni cavitate contenti humores, ingenti cum commodo cito, & qua fieri potest brevissima via, ore foras eiciantur, & ipsi spontanei a natura, ut ita loquamur, instituti, & arte provocati vomitus, clarissime demonstrant; idque duplici modo contingere ac perfici attenta observatione constat: quando nimirum vel a
subti-

subtili & penetranti acrimonia , vel mole nimium distendente, tunica nervæ ad contractionem, expulsionem & motum inversum irritantur & sollicitantur. Hinc repleto nimium & aggravato, vel a cibis avidius ingestis, vel a copia potus, præsertim vini aut cerevisiæ, vel in infantibus lactis congerie, ventriculo, summo sæpius cum emolumento, vomitus aut sponte subsequitur, aut etiam proritatur. Et certe, veterum excitandi emesin methodus, longe erat alia, ac illa, quæ nostris temporibus acrium & chymicorum pharmacorum ope recepti moris est. Illi enim rarissime helleboro albo, ceu draastico, utebantur, sed solenne ipsis erat, remediis fere diæteticis, aqua nempe tepida, vel sola, vel cum sale, melle aut oleo remixta, liberalius hausta, non secus, ac quasi clystere, qui ex iisdem ingredientibus componi solet, ventriculum ad expulsionem per superiora stimulare, & hoc pacto acres, biliosos, viscidos & acidos humores diluere, detergere & utiliter foras eiicere. Et sicuti tutissimum hoc ad vomitum excitandum est remedium, quod in regionibus maxime calidioribus & corporibus facile mobilibus, felicissimæ erat operationis: ita omnino hoc ipsum in nostris etiam oris neutiquam penitus reiiciendum, sed sæpius necessarium esse existimo, tum potissimum usurpandum, quando per activæ indolis chymica & mineralia stomachum movere, valde intutum & periculosum est. Nam sæpe acres, biliosi, ab ira maxime commoti humores, firmiter ventriculi tunicis inhærentes, spasticam cum cardialgia constrictionem & perpetuum vomendi conatum gignunt, ubi antimoniale, vel acrius, vel validius, e mineralium regno petatum, propinare, perniciosum esset atque funestum: quum contra lubricans eiusmodi & relaxans, paullo maiori dosi oblatum remedium, maxime ex usu sit, ad vomitus, quos

quos natura frustra molitur, promovendos ac provocandos. Sunt porro, qui ex depravata concoctione ac digestionē, magnam stagnantium cruditatum colluviem collegerunt, sic dicti hypochondriaci. Hi thermalibus aquis, primis potationis diebus paullo liberalius haustis, insigni cum levamine vomitus experiuntur, & tenaci viscida materia reiecta, medicatarum aquarum postea usum, longe commodius ferunt & facili atque explicita curatione ex ancipiti levantur. Denique quotidianis experimentis comprobatum est, emeticum antimoniale, vel aliud minoris molis, sed agilioris indolis, molestissima vellicatione summas sæpe cum frustraneo vomendi conatu parere anxietates; iusculis vero pinguibus, vel aqua tepida, cum butyro insulso copiosius haustis, & felicius sequi vomitiones, & anxietates illas cardialgicas, cum inquietudine iunctas, conquiescere. Arsenicum, innumeris funestis exemplis infamatum venenum, spasticas vehementes per universum nervosarum partium systema contractiones, quibus totam œconomiam motuum in solidis & fluidis pervertit & extinguunt, efficit, cum vomitu non adeo frequenti, qui tamen copiose hausto lacte, oleis & humidis dum adiuvatur, acrimonia veneni correcta, non modo fibræ laxantur, sed vomitus etiam subsequuntur numerosi, quorum beneficio ipsum venenum felicissime e ventriculo eliditur. Ex quibus iam facile liquet, humida & relaxantia uberius ingesta, ad vomitum eliciendum summopere esse proficua: ubi ab enormi spasmō, a quacunque etiam causa suborto, primæ viæ affliguntur; quandoquidem ad excretionem illam emeticam, non sola contractio tunicarum ventriculi sufficit, sed opus est, ut etius motus peristalticus, qui reciproca parietum corrugatione

corrugatione & dilatatione absolvitur, intendatur & invertatur.

OBSERVATIO IV.

QVæ dolores & spasmos leniunt, motuum impetum refrænant & sistunt, ut sunt anodyna, narcotin inducentia, & maxime ex opio præparata, hypercathar-
ses per vomitum aut secessum sistere & coercere, experientiæ testimonio constat: eadem vero remedia vomitum etiam provocare, non adeo quidem obvium, sed tamen attenta observatione compertum est.

SCHOLION.

Ipsam theriacam, & ex ea præparatam essentiam, nec non aquam cum vino destillatam, ad compescendas hypercathar-
ses certum & tutissimum esse præsidium in propatulo est; & hanc sistendi facultatem opio, ceu potissimo theriacæ ingredi-
enti,tribuendam esse, non facile quisquam in dubium vo-
cabit. Vt enim reliqua, quæ in observatorum commenta-
riis memoriæ prodita sunt, prætermittam, commemorabi-
lis inprimis hanc in rem est observatio Cl. ET TMVLLERI,
quam in *Dissertatione de virtute opii diaphoret.* pag. 8. affert,
dum tradit: *superiori anno iuveni ex incautus hausto vino*
emetico antimoniali, in hypercatharsin ultra XIV. dies adeo

copiosam deiecto, ut secessuum numerum referendo, mendacii suspicionem declinans, iam omittere liceat, essentia theriacali, cum essentia opii propinata, eximiam utilitatem, XL. saltem guttarum d. sis, attulit. Similiter massa pilularum de cynoglossa, quam præter opium, etiam semen hyoscyami ingreditur, parciore dosi, ad aliquot grana, in pulvere exhibita, ad compescendas enormes vomitiones, non sine fructu adhibetur. Vtut vero hæc nimias per vomitum, aut alvum excretiones cohibendi facultas, in opio aliisque narcoticis, abunde confirmata & indubiæ veritatis sit: attamen iisdem sedantibus remediis, vomitum, ingenti sæpius cum anxietate stipatum, subinde proritari, identidem certissimæ experientiæ, & multoties a D.D. PRÆSIDE, præsertim in hypochondriacis, qui sumto circa noctem leni opiato, mane vomitum experti sunt, observatum est. Quem etiam effectum B. Cel. WEDELIVS in *opiologia* probe notavit. Et HELMONTIVS ob vomitivam hanc virtutem opium accusat, quod virulenti & acris quippiam custodiat: licet hæc sententia ad veritatem minus accommodata, & miræ huius operationis ratio longe aliunde petenda sit. Quod si enim præcordia spasmis nimis stringuntur, anxietas potius & nausea, quam vomitus exsurgit: sublata autem per anodyna strictura, & motu peristaltico per debitam relaxationem & dilatationem restituto, vomitio faciliior fit & expeditior. Vel anodyna etiam tonum & robur ventriculo subtrahendo, efficiunt, ut humores non expulsi in eo subsistant, restagnent & postea copia & infesta qualitate eundem ad contractionem & expulsionem stimulent, quod sane stomacho iam imbecilliore & solutiore ac concoctione vitiata, facillime contingit.

OBSERVATIO V.

QVum emetica tutissime & celeriter a valde noxiis & naturæ infestis assumptis corpus liberent; dilucide patescit: quod adversus venena, præsertim narcotica, nec non alia caustica ingesta, vel prognatos in ipsius ventriculi sinu virulentæ qualitatis humores, certius, tutius & præsentius vomitoriis non detur præsidium.

SCHOLION.

INter venena, quæ per oris cavum corpus subeunt, præcipuum utique locum sibi vindicant narcotica; utpote quæ infesto vapore, fluidum, quod sensum, motum, tonum & robur solidis largitur, inficiendo & contaminando, illico summum torporem, sensuum ac motuum impotentiam, anxiam spirationem, pulsum exilitatem & contractionem, nec non ob sanguinis in cerebri vasis stagnationem, depravatam & plane aberrantem phantasiam inducunt. Horum classem ducunt omnes species hyoscyami, stramonii, daturæ, solani, mandragoræ, papaveris & quæ ex iisdem desumuntur: quæ si ex errore comesta, aut ex imperitia assumpta fuerint, certe consilio HELMONTII, vix præsentius & præstabilius emeticis est remedium; quod etiam *Cl. WEDELIVS, in amœ-*

nitat. mat. med. experientiae calculo confirmat. Obversa-
 tur adhuc D. D. PRÆSIDIS animo, notabile hac de re ex-
 emplum. Devoraverat nimirum quispiam ex errore loco
 pilularum balsamicarum extracti opii grana XII. & inde
 anxietates cum sensuum torpore mentisque abalienatione
 persentiens, errato opportune animadverso, confestim cum
 convenienti vehiculo tartari emetici grana tria assumpsit, &
 quum nullus duabus horis elapsis sequeretur vomitus, ur-
 gente symptomatum vehementia, eandem tartari emetici do-
 sin iterato ingerere coactus fuit, sed pariter ne quidem
 nausea, multo minus vomitio suborta est. Tandem vero in-
 iecto clystere acriore, evacuatio successit, & decies vomens,
 nihil virium detrimenti percepit, sed optime convaluit. Por-
 ro aliud venenorum genus est, indolis acerrimæ, penetran-
 tis & causticæ, ad quod referenda maxime arsenicum, ar-
 gentum vivum corrosivum, antimonii vitrum, regulus &
 drastica acriora maiori dosi data, præsertim elleborus al-
 bus: quandoquidem veri veneni ingenium in perverten-
 dis & destruendis motibus vitalibus, hæc ipsa obtinent: ut
 adeo nihil magis consultum & opportunum sit, quam ut
 quam citissime & qua brevissime fieri potest via, e corpore
 exturbentur, ne pernicialis eorum vis latius serpat & inti-
 miora aggrediatur. Sed horum ea est ratio, ut ipsa vomitum
 proritent, vel etiam enormes deiectiones moveant,
 licet sine ullo levamine: quippe dum firmiter adhærescunt
 ventriculi & intestinorum membranis nerveis, easdem per-
 petim lancinando & arrodendo, contractiones ad vomitus
 suscitant, quæ tamen nec sufficientes sunt, nec idoneæ
 ipso veneno educendo. Quapropter si vomitum vomitu
 curare iuxta priscorum Medicorum præscriptum expedit;
 certe illud hoc in casu ex usu est. Neutiquam tamen id
 irri-

irritantibus & virulenta acrimonia agentibus, sed lenientibus, pinguibus, demulcentibus, humidis copiosius haustis, exsequi fas est: quo non modo acrimonia involvatur & attemperetur, sed ipsum etiam venenum simul, evacuatione per vomitum auctiore reddita, e corpore exturbetur. Et si cuti vel sola ratione dictitante liquido inclarescit; ad infringendam & involvendam venenorum & acrioris indolis pharmacorum virulentiam nihil, pinguibus & demulcentibus ipsoque lacte esse præstantius: ita certe plurima exstant exempla, quæ id luculenter confirmant, e quorum numero notari inprimis meretur, quod D. PRÆSIDI ante aliquot annos obtigit. Præscripserat is comiti decem annorum ad vermes enecandos pilulas ex mercurio dulci, extracto panchymagogo Crollii & aliquot colocynthidis granis, sex dosibus assumendas. Sed arbitro forte remoto, comes ignarus numeri, circa noctem omnes in capsula contentas pilulas simul deglutit. Quod quum renunciatum esset D. PRÆSIDI, e vestigio ut afferatur insignis lactis copia iubet, eoque ad mensuras duas hausto, nihil plane incommodi & mali subsequutum est, sed alvo quinquies vel sexies circa matutinum tempus subducto, aliquot lumbrici lati adhuc vivi una excreti sunt.

OBSE RVATIO VI.

GRavissima nonnunquam symptomata lactis in ventriculo coagulum ingignit: quibus dispellendis & penitus

submovendis , emetica exoptatissimam commodant opem.

SCHOLION.

Quemadmodum lac, moderate assumtum & ventriculo firmo ac puro, optimum præbet nutrimentum: ita certe copiosius ingurgitatum, stomacho infirmo & acidis succis obseffo, infensissimum est, & maxima non solum symptomatum tormenta suscitatur, sed etiam ancipites & periculosos morbos excludit, qui non prius discedunt, atque remittunt, quam exturbata noxia & infesta mole, ventriculus iterum sui factus sit iuris. Quodsi enim in lactentibus maior lactis copia, quam tenerior & non adeo firmus ventriculus subigere atque expellere potest in stomachum deferatur, non modo in eius cavo stagnat, sed etiam a core inficitur & in tenaces ac firmos grumos abit, quorum pondere ventriculus nimium oppletus, distenditur & pleræque ægritudines, quibus infantilis ætas solenniter infestatur, gignuntur. Inprimis notissimum est, quod acescens & fermentescens coagulatum lac, sæpius materiam & causam præbeat asthmatis infantibus tantopere affligenti, ut etiam suffocationem minetur, quippe procurato per sirupum emeticum, ex violarum sirupo & tartaro emetico, paratum, aut linctum cum aliquot pulveris Monckii granis vomitu, facili & explicita curatione morbus illico dispellitur & subigitur. Porro hypochondriaci, quorum ventriculus plerumque solutior est & acidorum & corruptorum humorum sentina scatet, ab assumpto lacte & hostili coagulo infecto, maximas experiuntur molestias, ventriculi inflationes, anxietates, spirandi angustiam, inquietudinem & insignem virium prostrationem: a
qui-

quibus ut præsentaneo cum levamine liberentur, certior & promptior non datur ratio, quam ut leniori emetico cum diluente tepide sumto, ventriculus vomitu depleatur & pessimorum horum symptomatum materies exturbetur. Fidem etiam faciunt M. N. C. *Dec. II. A. IX. obs. 64.* quod lac copiosius haustum, in corpus nimio motu & calore æstuans & ventriculo acidorum succorum colluvie conferto, causa fuerit febris cum convulsionibus: ægro, caseosa materia sponte & elicitò per artem vomitu reiecta, ex voto convalescente. Et HENR. ab HEER *obs. 50.* prodidit: quod a lacte coagulato lipothymia gravis fuerit suborta, quam ipse vomitorio oblato feliciter sustulerit. Neque mirum est, ab hostili lactis coagulo eiusque in ventriculo congerie, tam graves oriri cruciatus tamque dira symptomata, quum ROLFINCKIVS *ord. & meth. med. lib. III. sect. II. cap. 59.* testetur: instar farciminis sæpe caseosam materiam reiici.

OBSERVATIO VII.

IN morbis, qui contagio serpunt & insigniter pemicialis indolis sunt, ut pestis, petechiales febres, febris acuta cum phrenitide, sive sic dictus morbus Hungaricus: emeticum, gliscente adhuc sub initium miasmate, cum alexipharmaco datum, summam promittit securitatem, & sæ-

& sæpenumero capitales has ægritudines
prima in herba felicissime iugulat.

SCHOLION.

Integros, valentes & sanos homines, si cum contagiosis morbis laborantibus versantur, a pestifero & virulento miasmate tangi posse ac infestari, per experientiam satis comprobatum est. In quonam autem huius contagii natura, ratio atque operatio in corpus nostrum versetur, non adeo omnibus liquidum est atque perspectum. Nostra quidem ita fert sententia: contagio infestos eos quam maxime esse morbos, qui a penetranti & subtili mobilissimi & lymphatici humoris corruptione atque putredine, nervis eorumque summæ activitatis liquido, admodum adversa oriuntur; cuius tetræ exhalationes, vi quadam fermentativa & multiplicativa, in aërem sparsæ & ore per respirationem exceptæ, cum salivali valde fermentali humore connubium ineunt, & huius vehiculo intra poros faucium & œsophagi sese sensim paulatimque insinuant, vel cum potu aut cibis in ventriculum descendunt, ac multos ex vitiata digestionem & eduliis minus congruis collectos crudos & ad corruptionem pronos humores ibi offendentes, subito per hanc sentinam feralem suam & putridam vim disseminant, qua demum ad massam sanguinis & nervearum membranarum systema delata, tota motuum & functionum vitalium œconomia, summo cum vitæ discrimine turbatur, evertitur atque destruitur. Ne itaque mortiferum in corpus delatum virus vires sumat, & pernicipalem vim latius diffundat, nullum certe, nec præsentius, nec tutius, propinari vel etiam excogitari potest auxilium, quam vomitorium, quo, quam

quamprimum fieri potest compendiarie via, corrupti in ventriculo humores, unacum virulento miasmate, foras exturbentur. Et hoc facto, assumptum postea alexipharmacum, sive in liquida, sive solida forma, v. c. tinctura bezoardica, aut pulvis bezoardicus, cum momento camphoræ & aliquot nitri granis mixtus, reliquam veneni corruptivi partem facile discutit atque dispellit. Qua omnium tutissima & certissima curandi ratione, plures ab exitalibus, qui in castris plerumque grassantur morbis, immo ab ipsa peste, quæ aliquot abhinc annis plura loca funeribus exhaustit, & munitos esse & liberatos, certa & non fallaci experientia confirmati sumus. Hinc etiam SYLVIVS in *Opp. pag. 658.* laudat vomitoria in pestis curatione, mox ab initio diaphoreticis nupta; & si prima vice oblata effectum careant, secunda vel tertia vice eadem propinare iubet: si vero vomitus plane non sequatur, malum esse signum. Verum enim vero non modo ad acutas & funesti ut plurimum eventus has febres, sed etiam ad alias non adeo malignas, immo intermittentes, quæ ortum ex aëris vitio nanciscuntur, avertendas & præsciendendas, hæc medendi methodus plurimum valet & præstantissima est. Nam sæpiissime contingit, ut ii, qui in locis depressioribus, uliginosis, paludosis & culicum ac ciniphum caterva stipatis, æstivo tempore, sole præsertim occiduo, diutius versantur, ac quibus simul ex intemperantia & ingluvie primæ viæ multis cruditatibus obsidentur, incidant in febres, intermittentes quidem, sed valde contumaces; quæ tamen cito abigi & iugulari possunt, si statim inter insultus febrilis initia & indicia, emetico omnis e ventriculo saburra, unacum excrementitiis illis & causticis insectorum, per aerem conspurcatum eo delatis sordibus, opportune eiiciantur:

antur: specifico postea roborante subiuncto. Id quod non fallaci coniectura & opinione, sed multiplici experimento confirmatum afferimus.

OBSERVATIO IIX.

EXimia & summopere laudanda emeticorum, in compescendis alvi fluxibus & dynteriis, utilitas est atque efficacia.

SCHOLION.

Vomitum supervenientem longo alvi profluvio morbum solvere, est antiquissima sapientissimi Coi sententia, *Secl. VI. aph. 15.* Quare sicuti vomitiones sæpenumero ipsius naturæ beneficio in alvi profluviiis, evocata sursum biliosa corrosiva materia, salubriter excitantur: ita naturam quandoque arte imitari neutiquam inconsultum est. Nam licet tum experientiæ, tum CELSI testimonio, alvum per dies aliquot, & nonnunquam ad longum tempus fluere, bonum & admodum salubre sit; quum corpus hoc profluvio a copia feri impuri & biliosi sæpius benigne repurgetur: attamen si alvi fluxus, sine, vel cum sanguine, a materia valde corrosiva, æruginosa, duodeni flexuræ firmiter impacta, nec virulenti contagii experte, suboritur, optimo eiusdem HIPPOCRATIS consilio obtemperandum, *lib. de locis in homine* præcipientis: morbos per eam partem, cui maxime vicini sunt, educendos esse, ne videlicet intestina sana, corruptæ materiæ transitu inficiantur & arrodantur. Et hoc nomine nostro certe ævo, seu magnificæ famæ antidysentericum, radix illa emetica Americana, hypecoanna, celebratur, quæ etiam primis invasionis diebus, semel, vel etiam iterato exhibita, opem

pem fert longe desideratissimam. Plures iam olim fuerunt Practici, qui tam præservationis, quam curationis causa, in dysenterico malo vomitoriis usi sunt, cuius rei præclaros testes citamus SENNERTVM, in *Prax. lib. III. pag. 352.* ROLFINCKIVM, de *ord. & meth. consult. pag. 668.* ET TMVLLERVM, coll. *pract. Opp. Tom. II. pag. 154.* nec non RIVERIVM, *Cent III. obs. 9.* qui memorat: quod adolescens, quum nullo remedio curari posset, in dysenteria, die morbi duodecimo, sumta salis vitrioli drachma, & reiectis per vomitum multis biliosis humoribus, evaserit. Eandem quoque in rem evolvi possunt M. N. C. *Dec. II. A. II. obs. 108.* *Dec. III. A. III. obs. 15. & 51.* Et HILDANVS *lib. de dysenteria pag. 683.* suadet in hoc morbo potiunculam vomitoriam, ex aquæ pluvialis libris duabus & mellis unciis tribus, epoto eiusdem, cum olei olivarum, vel butyri insulsi unciis duabus, cyatho, & immisso post sesquihoram in gulam digito, vel penna, oleo olivarum aut butyro illita. Quinimmo M. N. C. *Cent. I. obs. 38.* aliquot exemplis confirmatum eunt, alvum in dysenteria ab hypecoanna obstipari atque compesci. Probe autem monet BAGLIVVS, *Prax. pag. 110.* dysenterias, quæ cum nausea & vomitu incipiunt, plerumque esse lethales, & tunc emetica, ipsamque hypecoannæ radicem, minime locum habere: quippe, ventriculi inflammati indicium hæc esse, non sine ratione suspicamur. Inprimis D. D. PRÆSES, cum singulari fructu atque emolumento, ante usum radicis hypecoannæ, statim in principio, pulveres temperantes, cum cremore hordei, plena dosi offerre suevit, quo cicurata humorum acrimonia, eo melior & securior emetici sit efficacia. Operatione vero eiusdem peracta, ut lac bibatur mandat, ex consilio ipsius HIPPOCRATIS, qui dysentericis, epoto lacte, vel sero lactis, in quo candentes

lapides extincti, dolores & cruentas deiectiones moderatiores fieri asseverat.

OBSERVATIO IX.

MOrbi, qui a colluvie humoris biliosi corrupti, prius in regione, per quam maxime duodeni cavitatem intelligimus, stagnantis foventur, & certis periodis infestare solent, uti sunt tertiana lenta que febris, tussis contumax, sic dicta stomachalis, hemicrania, vertigo stomachica, emeticum convenienti dosi & tempore exigunt.

SCHOLION.

Flunt hi, quos iam enumeravi morbi, plerumque ex imbecilli & vitiata digestionem, in corporibus maxime debilioribus & impuris. Corruptitur vero & destruitur ciborum resolutio & subactio quam maxime, quando perpeffo haud ita pridem diuturno morbo, vel febre intermittente perperam curata, cibi avidius & copiosius, quam infirmus adhuc ventriculus ferre potest, ingeruntur. Et ex hoc pravae digestionis vitio, denuo corruptorum humorum sentina colligitur, quæ vel febris præcedentis recursum gignit, vel lentus etiam, vires cum carne consumens a pascu & circa noctem succedens calor exfurgit: in cuius persanatione omnem operam ludes, nisi opportune emetico colluviem æruginæ quasi tinctæ bilis evocaveris. Sæpissime certe a bile

le per iram effusa, & in primo intestino aliquot dierum intervallo corrupta, lentæ eiusmodi febres excluduntur, quæ emeticum moderatius, quod statim post excandescentiam, omnibus adhuc a violentiori impetu & motu tremulis membris, perniciosissimum est, mora interposita & composito motuum impetu, non solum commodissime ferunt, sed etiam eodem profligantur. Porro a mensibus restagnantibus eorumque fluxu suppresso, ex illuvie vitiosorum, prima in regione stagnantium humorum, lenta cum cachexia febris gignitur, quæ nec sanari, nec menses in ordinem redigi possunt, nisi emetico, mitiori tamen, aliquoties oblato, primarum viarum latibula a sentina sordium repurgentur. Ferina etiam cum ingenti viscidæ materiæ excretionē stipata contumax tussis, verno præsertim tempore prognata, & tam interdiu, quam noctu, cum gravi virium decremento & agrypnia fatigans, vix alio certo ac probato, quod præsentaneam opem ferat remedio, ac infuso aliquot unciarum mannæ, cum uno vel altero tartari emetici grano, tam ad sedes, quam ad vomitiones movendas, armato, expugnatur. Mira enim sic ejecta pituitæ copia, facile demulcentia, ut lac & alia sedativa, nec non stomachum firmantia, reliquas molestias tollunt atque persanant. Similiter hemicraniam, in primis eam, quæ ex alio morbo prodit, & certis temporum articulis affligit, sæpius præmissæ emetico & subiunctis huic medicamentis stomachicis, roborantibus & nervinis, penitus profligatam esse novimus. Et quum magna inter membranas ventriculi & cerebri intercedat consensio, mutuaque motuum vitiosorum communicatio, idem tamen notavimus, aliam vertiginem, summo mane a spasmo ventriculi profectam, pilulis aliquot Wildegansii sumtis remissæ, aliam vero, a redundante corruptorum circa ventriculum & duo-

denum faburra, vel solis pilulis balsamicis, aut iisdem cum tartaro emetico acuatis, discussam esse & extirpatam.

OBSERVATIO X.

QVum plurimi infantum morbi optime ferant emetica; imbecillibus hæc ipsa non convenire, erroris loco ponendum esse censeo.

SCHOLION.

INter affectus, qui infantes maxime infestant & nonnunquam necant, connumeranda imprimis cardialgia & asthma ab inflatione ventriculi ortum, ventris tormina cum agrypnia sæpius iuncta, quibus tandem funestæ succedunt convulsiones. Cuncta hæc mala, ratione exactius putata, a nimia ingurgitatione lactis eoque in ventriculo & duodeno coagulato & corrosivo reddito, suam nanciscuntur originem. Nam si infantes probe vomunt & alvus ipsis fluida est atque frequentior, bonam portendit valetudinem: simulac vero & vomitus & deiectiones alvinæ deficiunt, retenta lactis copia, non potest non ad tussim, asthma stomachale, cardialgias, tormenta ventris & frequenter convulsivas commotiones promptus parari aditus. Quocirca perpensis rite his omnibus, nullum opportunius & magis accommodatum ad avertendos & præscindendos hos morbos præter leniora emetica & acidum temperantia, dari remedium, nemo nisi imperitus negabit. Neque eos qui in artis exercitio versantur, fugit, sæpius infantes morbillis, variolis

riolis aut alio quodam morbo laborantes, ex coacervata ingenti pituitosorum humorum circa præcordia saburra, incidere in difficilem spirationem, suffocationem etiam minitantem, eandemque dimidia, vel quadrante grani tartari emetici parte, aut aliquot pulveris Monekii granis, cum sirupo violarum in forma linctus exhibitis, promptissime abigi, ita ut mira humoris visceri copia reiecta, illico vis morbi conquiescat. Et hinc luculenter admodum patet: imbecillioribus etiam activæ indolis remedia, ut sunt emetica, apprimere convenire, iisdemque opportune porrigi posse, hanc maxime ob causam, quia quo debiliora sunt corpora, eo magis ob digestionis imbecillitatem & excretionum debitarum defectum, colligendis vitiosis humoribus apta sunt atque idonea.

OBSERVATIO XI.

Vomitória non modo ea, quæ in ventriculi & duodeni cavitate delitescunt, expellunt; sed vim ac virtutem suam etiam in hepar explicant: unde in morbis quorum sedes in illo est, ut ictero & quartana, usus sunt longe egregii.

SCHOLION.

Quando in venæ portæ per hepatis viscus dispersis ramis lentius progreditur sanguinis iter, bilis inde non leve capit vitium, & secedentibus tenuioribus in vasa lymphatica partibus, ob diuturniorem moram, in ductibus bilio-

biliosus spiffior fit atque viscosior. Quod si vero biliosus humor lentus est ac tenacior, in canalibus illum vehentibus, crassa, quæ demum in coagulum abit & in lapillos concrefcit, amurca gignitur, & hinc orificio, five sphinctere ductus choledochi, quo in duodenum hiat, obstructo, bilis, exitu prohibito, per vasa lymphatica ad sanguinis massam regurgitat, & unacum illa per universum corporis ambitum diffusa, icterum gignit: cuius principio nisi opportune obstiteris iis, quæ detergendi & tenacem hunc mucum e localis suis excutiendi vim habent, contumax & inveteratus, quinimmo, si ictericia nigra succedit, lethalis plane morbus evadit. Et huic scopo obtinendo apprime inserviunt rhabarbarina, amara, lixiviosa, cum sufficienti humido data, inprimis vero emetica. Quod enim vomitoria in nerveas ductuum biliosorum tunicas agant, superius iam asseruimus, illudque clarissime vel unica hac observatione innotescit, dum sæpius post emetici usum, & novissime in viro hydropico, annotavimus, quod usurpato vino, corticibus sambuci infuso, & vomitiva ac purgante facultate imbuto, complures insignis magnitudinis biliarii lapides per alvum egregio cum levamine discesserint. Hinc etiam D. D. PRÆSES, multoties statim inter icteri initia summo cum fructu usus est radice hypecoanna, iterato nonnunquam ad drachmam dimidiam exhibita, interposito elixirii balsamici lixiviosi, minus spirituosi, & essentia rhabarbari usu. Cavendum vero perquam solícite est, ne, si subito ab ira enatus fuerit icterus, valentius emeticum porrigamus, eo quod spasmus subest, qui demulcentibus & anodynis sopiendus potius, quam per acriora intendendus. Porro quartana febris, contumaciam debet hepati male affecto: id quod exinde patet, quod perperam curatæ, plerumque succedat hydrops.

Et

Et contumāx eiusmodi ac refractaria febris, omnia fere alia remedium genera eludit, nisi opponantur ea, quæ singulari virtute obstructions & infarctus referandi facultate pollent: quibus decoctū radicis asari & summitatū centaurii minoris, multis experimentis a RVLANDO comprobatum nec non mercurius dulcis & regulus antimonii medicinalis merito annumerantur. Maxime omnium vero eximius hanc ob causam emeticorum in quartana usus est, qui priscis Medicorū etiam non ignotus fuit: unde TRALLIANVS *lib. XII. de quartana, novi, ait, me vomitoriis quartanas inveteratas discussisse, ut in totum conquieverint.* Et Veteres quidem, semper primum lenioribus tentabant vomitum, iisque nihil proficientibus, ad helleborismum tandem descendebant, quem huic morbo maxime accommodum esse censebant. Nos vero pro certo asseverare possumus, pertinaces quartanas, non feliciori & expeditiori remedio, quam per emetica veneræ prosapia, fuisse sublatas: quando nimirū vitriolū album ad grana decē, cum aliquot croci granis, in iusculo butyraceo, tribus vel quatuor ante paroxysmum horis, exhibitum fuit; & si non prima vice spei respondit eventus, secunda tamen vel tertia morbus decessit. Novit etiam D. D. PRÆSES quondam in Westphalia Empiricum, qui quartana detentis, tantum vitrioli cyprii, quantum ternario venit, in dimidia aquæ mensura solutum, offerre, eosdemque hoc pacto ad sanitatem reducere solebat.

OBSERVATIO XII.

QVæ paullo validius emesin excitant, non modo ventriculi & intestinorum tunicas stimulando, sed & uni-

E

ver-

versum valorum & nervorum systema exagitando, operantur, eamque ob causam, provide atque prudenter exhibita, gravissimis sæpe morbis opitulantur.

SCHOLION.

HVius aphorismi veritatem vel ex eo clarissime constare arbitror, quod ab emetico assumpto, arteriarum pulsus longe multumque mutetur, citatior & auctior reddatur, & respiratio nec non transpiratio, ad sudoris usque profusionem, sæpe intendatur. Quare quum tam insignis & tam late patens vomitoriorum sit facultas, nullum etiam dubium est, quin in compluribus ancipitibus & periculosis morbis medelam spondeant. Inprimis hydrops, omnium morborum gravissimus, visceribus salvis, nec extravasato in thoracis aut abdominis cavitate sero, curationem adhuc admit- tens, certe non rectius & melius expediri potest, quam pe- tito e mineralium familia emetico, uti est mercurius vitæ probe correctus, pulvis Monckii, aut tartarus emeticus, ad grana sex vel octo, cum mercurii dulci scrupulo mixtus, quippe quæ collectas & stagnantes in universi corporis ha- bitu aquas cumulate educunt, ut etiam in extremis digito- rum apicibus, quidam vellicationis & contractionis sensus percipiatur. Quum vero ab humore stagnante, intestino- rum tunicæ & aliæ motrices partium fibræ eliquentur ac relaxentur, & ob id maiori stimulo, ut motus systaltici aug- mentum accedat, indigeant: in hydrope, præsertim ana- sarca, si medicinæ adhuc locus, validissimis res aggredien- da, & extractum elaterii, esulæ, hellebori nigri, gummi gut- tæ, auctiori longe dosi propinanda, & gummi guttæ quidem ad scrupulum, extractum hellebori, esulæ & elaterii vero ad drachmam usque, utpote quæ, licet in aliis, hoc mor-
bo

bo non detentis, validissime stomachum moveant, nihilominus in hydropicis rarius hunc effectum edunt, sed potius aquas deorsum ducunt. Verum enim vero, quia hæc ipsa draffica, virulenti quippiam alunt, quod vitali illi & intestinæ partium motioni, sive spiritali ascensionis inimicum, tutius utique est ab iisdem abstinere, & emetica supra memorata, quod experientia etiam confirmat, in eorum locum surrogare. Præterea emeticorum efficacia ad magis diffinitas adhuc partes sese explicat, cerebrum nempe, eius vasa ac membranas. Hinc si sanguis ibi locorum hæret, vel restagnat ac difficiliter progreditur, ac phantasie turbationes mentisque ab alienationes oriuntur: certe si ulla auxilii spes superest, illud non nisi prudenti venæsectionis & emeticorum usu impetrabitur. Monendum tamen est, quod longe auctiori ordinaria dosi, & v. c. tartarus emeticus ad gr. X. aut XII. & mercurius vitæ ad scrupulum propinari debeat: quandoquidem ob influxum liquidi per nervos denegatum, rigiditatem, stuporem & immobilitatem partes sensiles contraxerunt, & non nisi vi pharmaci roboratæ ac animatæ, remonent & excutiunt obstaculum liberioris progressus, spissum nempe & viscidum sanguinem, quo vasa repleta, facta atque distenta sunt. Denique emeticorum vim atque operationem non tantum ad superiores, sed etiam inferiores partes ipsumque uterum spargi ac propagari, ex eo apparet, quod difficultatem partus non raro faciliunt atque secudent; unde ANGELVS SALA, nec non ROLFINCKIVS, *chym. in art. form. red. lib. V. Sect. VI. cap. 13.* eadem ad partum excludendum commendant, modo fœtus iusta positura instet. Et, Cl. BOERHAAVE in *institut. med.* auctor est, vomitoria ad expellendum fœtum mortuum conducere. Quandoque enim contingit, ut spasmi ex spinali medulla ad uterum tendentes, & ad expulsionem fœtus apprimere necessarii, deficient, ad quos iterum suscitandos & promovendos, utique emetica cum analepticiis mixta, proficere persuasissimus sum,

OBSERVATIO XIII.

Conducunt etiam vomitoria præserva-
tionis maxime gratia, vel etiam sub ini-
tium eorum morborum, qui extremis parti-
bus & articulis, cum inflammatione & in-
genti dolore, incumbunt, uti sunt rhevma-
tismi, arthritidis & erysipelatis species.

SCHOLION.

Fomes ac minera molestissimorum horum affectuum,
prima in regione, & maxime in duodeni flexura, re-
conditur; congesta ibi ex universo corpore, propter ex-
cretiones, vernali maxime & autumnali tempore, imminu-
tas, acrium biliosorum humorum saburra, quæ postmodum
rursus cum alimentorum succis ad sanguinis massam delata,
& motu quodam febrili critico ad summam cutem propulsa,
inflammatorios eiusmodi gignit dolores. Optimo itaque
consilio, imminente morbo, congrua laxantia aut leniora
emetica, præmissis corrigentibus & acrimoniam biliosam
contemperantibus, propinantur, quibus vel ipsum malum
penitus arcetur, aut paroxysmi ad longe mitiorem insultum
perducuntur. Si auctoritates & experientiam in partes ad-
vocare licet, consuli poterit SYLVIVS, qui *Opp. pag. 786.*
afferit; quod experientia testetur, uno vomitorio, non tan-
tum paroxysmum sublatum, verum novum etiam ortum in
longum tempus fuisse dilatum. Et SOLENANDER infi-
gni cum emolumento in principio arthritidis purgans ex-
hibere suevit, edoctus primum a TRALLIANO *lib. XI.*
licet a multis hoc tempore reformidetur, quasi, quæ exagi-
tata sit materia, non amplius moveri debeat. Porro MAR-
TIA.

TIANVS, *comment. in Hippocrat. pag. 382.* narrat: sæpius se observasse, quamplurimos podagricos, ob acorem in ventriculo peccantem, podagra correptos esse, liberatosque aut saltim mitiora tormenta passos esse, si acetosa evomuisent. Idem testatur **HILDANVS** *Cent. VI. obs. 84. vomitorium* in-
quiens, *in principio podagricis datum, omnem dolorem absumit.* Quibus accedunt **M. N. C. Dec. I. A. VI. & VII. pag. 220.** ubi luculentum exemplum arthritidis annuæ, vomitu & diarrhæa solutæ, commemoratur. Post vomitum autem, suadet **HIPPOCRATES** *lib. de affect.* ut lac asininum, vel serum coctum propinetur: id quod etiam egregie ex usu est.

OBSERVATIO XIV.

EMetica inter remedia præservatoria primum & principem obtinent locum, iis præsertim in morbis, quorum materia & causa prima in regione residet, & exinde remotas alias partes petit atque infestat.

SCHOLION.

ÆGypzii singulis mensibus teste **HERODOTO** vomitoriis utebantur: & Græci sæpius etiam vomebant; unde **MARTIANVS** *lib. de nat. hum. pag. 153.* memorat: quod veteres ad corpus repurgandum & muniendum, solo vomitu, rarius purgatione, usi sint. Inprimis autem **CELSVS** vomitum præservatorium gravissimis de causis, *lib. I. c. 29.* suadet: *vomitus, inquit, utilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam si ve plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, si ve iam corruptum est, nihil commo-*

dius est, quam id, qua via primum expelli poterit, eiicere. Et paucis interiectis inculcat, luxuriæ causa id fieri non oportere, interdum valetudinis causa recte fieri; *commoneo tamen, pergit, ne quis, qui valere & senescere velit, hoc quotidianum habeat.* Idem auctor utilissimam pronunciat vomitionem iis, qui cœlum vel locum mutant. Cui etiam HIPPOCRATES *de salub. diet.* calculum adiicit, addita hac cautione; *qui vomere bis in mense vult, melius consulet, si bi- duo continuabit, quam si post quintum decimum diem vomuerit.* Sed hoc Veterum de crebriori vomitione consilium, nonnisi ex more illorum interpretandum est, quo vomitum ad præservandum institutum, non fortioribus & acrioribus provocabant, sed lenissimis, quorum superius iam mentionem inieciimus. Quemadmodum itaque vomitoria, ad corpus a variis morbis tempestive muniendum, eximia utilitate splendent: ita præsertim in morbis, qui annuas statas periodos servant, vel certis mensibus recurrunt, ut sunt varii generis febres, asthmata, hemicranie, arthritides, insultus quoque apoplectici, maniaci & melancholici, nec non purpura, ante invasionem, eadem, leniora tamen & laxantibus nupta, aliquoties repetita, nec non in quibusdam sanguinis missione subiuncta, ex usu sunt; quandoquidem hisce præmissis, longe felicius aquæ minerales, vel decocta sanguinem depurantia, & lacticia, aut alia accommoda præsidia, operationem suam postea exsequuntur.

OBSERVATIO XV.

ORris amarities, nausea, cum vomendi conatu, ardor circa pectus, anxietas præcordia stringens, saliva frequens, tremor labiorum, indicia quidem sunt subversionis ven-

ventriculi & subsequuturi vomitus : sed non semper tutum atque proficuum est, his indiciis obsequi & vomitum emeticorum ope procurare.

SCHOLION.

EXacte profecto & summa cum cura, hæc a qua causa proveniant pathemata discernenda sunt; eo quod a vomitoriis, promte & sine discrimine, indicantibus tantum hisce signis datis, ingens damnum & vitæ etiam periculum exortum esse novimus. Nam si hæc symptomata a solo motu spastico & contractorio ventriculi, per consensum, subsistente in remotioribus partibus causa, uti videmus in apoplexia, vehementi tussi, calculo, suffocatione hysterica, passione colica, iliaca aliisque eveniunt, vel etiam a vehementiori præcedente animi affectu proficiscuntur, cane peius & angue vitanda esse emetica, cum primis acriora, nisi neci tradere velimus eos, quorum vita nobis concredita est, auctor suusque sum. Graviter certe in eo & infeliciter lapsos esse meminit D. D. PRAESES plures, qui omnes istos conatus & motus pro salutari principii vitalis & rationalis intentione agnoverunt, quam omni modo per artem promoveri & sublevare oporteat. Deinceps sæpenumero etiam conatus ad vomendum a regurgitante sanguine ad vasa ventriculi in gravidis, mensium, vel hæmorrhoidum suppressione laborantibus oriuntur: ubi emeticum dare maximum foret piaculum; quum hac ratione cruentum & funestum provocatum esse vomitum quamplurimis constat exemplis.

OBSER-

OBSERVATIO XVI.

NUnquam emetica dare expedit, in ipsa accessione, impetu aut vigore morbi, tam in febribus intermittentibus, quam continuis & acutis; sed si morbus necessitatem eorum imponit, tempore intercalari, aut remittente impetu, ad usum ordinanda sunt.

SCHOLION.

Veritatem & observationem practici huius canonis & ratio suadet, & experientia adstruit. Emetica enim activiora omnia, & ventriculum, & reliquas nerveas corporis partes, spasticis stricturis tentant & sollicitant: sub morborum autem accessione, motu & impetu, systema tam vasorum, quam membranarum nervearum, iam spasmoticis commotionibus agitur, ideoque motuum impetus non potest non ab eiusmodi drasticis cum insigni detrimento notabiliter augeri atque intendi. Communis quidem Practicorum opinio & revera error est, brevi ante paroxysmum intermittentium exhibenda esse emetica: sed quam infelix sit successus, si vomitionis actui superveniat febris cum horrore & rigore initium, plurimis exemplis innotuit D. D. PRÆSIDII; quippe syncopicas inde cardialgias, artuum tremores convulsivos, animi deliquia, cum extremorum rigore & frigido sudore orta esse annotavit. Satiùs itaque est vomitoria vacuo tempore, aut quinque, vel sex ante paroxysmum horis, propinare, ac hoc demum pacto felicissime res succedit & febris

bris discedit. Eadem quoque observatio tenenda in acutis, si vomitorium propinare necessitas urget, illudque nunquam in vigore porrigendum, sed statim in morbi principio, vel ante tempus invasionis, suffragante gravissimo auctore HIPPOCRATE, & *Sect. II. aph. 29.* monente: *in euntibus morbis, si quid movendum, move: nam iis crescentibus, quiescere melius est.* Adeoque fatemur quidem, iniciantibus morbis castrensis, febribus exanthematicis, variolis, morbillis, purpura acuta, antequam materia virulenta cum sanguine fuerit permixta, & altius solidis, fibrosis ac nerveis partibus insinuata, emetica cum analeptics, vel alexipharmacis, in formā liquida propinata, præsertim si saburra in prima regione delitescit, felicissimam locare operam & longe benigniorem efficere morbi progressum: sed, si quispiam hæc pharmaca in ipsius morbi statu exhibere velit, ingens certe damnum & symptomatum augmentum procurabit atque inducet.

OBSERVATIO XVII.

SI ob spasmos primarum viarum & viscerum abdominis, quemadmodum in hypochondriacis, nec non hæmorrhoidibus retentis & post graviores animi affectum solenne est, inæqualis sanguinis motus aut congestionum impetus ad caput & pectus contingunt, ut in apoplexia, epilepsia, cephalalgia, vertigine, affectibus soporosis, narium hæmorrhagiis, hæ-

F

moptysi

moptysi, asthma, phthisi, catarrho suffocativo, summopere cavendum est ab emeticis, nisi ventriculus saburra obsessus sit morbi causa.

SCHOLION.

EGregium est monitum, quod SEPTALIUS *lib. III. sect. 12.* inculcat; *qui tabe, inquam, qui capite, sine saburra ventriculo repleto, qui hæmoptysi, aut oculis, aut animi defectione, aut suffocatione uterina, aut colica suffocativa laborant, hi plane ab emeticis abstinere debent.* Et certe, his in casibus magna prudentia & deliberatione opus est, antequam ad anceps eiusmodi & magnæ operationis remedium descendamus, ne plus damni, quam emolumenti afferamus. Nam ipso vehementiori nisu & vomituriendi conatu, omnino sanguinis & humorum affluxus, ad partes superiores, caput & pectus urgetur, quæ, si ex crebriori appulsu & congestu sanguinis, iam iam imbecilliores redditæ, ex facili inde labem contrahunt & pristina ægritudines recrudescentes, longe gravius quam antea infestant. Apprime huc faciunt, quæ HILDANVS de infelici emeticorum effectu observavit, qui *Cent. V. obs. 12.* a vomitorio violento, unum mutum, alterum surdum factum, nec non *obs. 19.* cæcitatem inductam esse, refert. Et SCVL-TETVS *obs. 92. app.* a vomitu tumorem frontis subito enatum esse, testatur.

OBSERVATIO XLIX.

EMetica mineralia vel vegetabilia fortiora, tutissime semper in forma liquida, interdum etiam cum vehiculo spirituo-

fo,

so, insignem liquidi copiam superbibendo, assumi, multiplici experientia compertum est ac confirmatum.

SCHOLION.

TVtiora semper sunt, ad emesin excitandam ex antimoniatīs ea, quæ soluta sunt, præ solidis: quare aqua benedicta Rulandi, quæ ex vitro antimonii paratur, tartarus emeticus Mynsichti, qui ex croco metallorum, sale absynthii, vel cremore tartari conficitur, nec non sapa vomitoria Sylvii, magis ex usu sunt, quam vitrum antimonii, vel crocus metallorum, pulvis Monckii, mercurius vitæ aliaque. Quum enim stibiata hæc pharmaca non agant nisi soluta, facillime contingit, ut a contentis in ventriculi sinu falsis & sulphureis humoribus prompte liquata, aut enormes non sine periculo fuscitent vomitiones, aut obfesso lenta mucagine minusque ad solutionem idoneis succis, stomacho, non dissolvantur & nullius fere operationis sint. Accedit, quod non exiguum periculi subit, si acrius eiusmodi minerale emeticum certæ tantummodo ventriculi portioni insideat firmiterque inhærescat, ut eandem continuo lancinando & arrodendo, ancipitem inflammationem pariat. Quod si vero potens eiusmodi pharmacum colliquatum fuerit & solutum, non unam tantum tunicæ ventriculi partem adoriatur, sed universam illam moderate afficit ac stimulat, ut longe facilius & tutius tota substantia ventriculi ad inversionem & expulsionem sollicitetur. Quare semper D. D. PÆSIDI in more positum fuit, tartarum etiam emeticum solutum prius in aqua analeptica spirituosâ, pauxillo sirupi grata dulcedine imbuta, propinare. Et hac ratione tutiorem longe, faciliorem ac meliorem, refracta etiam dosi, fieri vomitum observavit. Præterea non quidem negandum, quod remedia spirituosâ & ipse etiam vini spiritus vomitiones sistant:

nihilominus tamen, si hic vini spiritus cum sirupo violarum, aut rosarum iulepo cicuratus, unacum emetico porrigitur; non solum minor & refracta vomitorii dosis sufficit, sed etiam longe expeditior fit operatio: eo quod spirituosus hic liquor, tum subtilem illam & nervis inimicam acrimoniam corrigit, tum etiam insito suo calore; maiorem sanguinis affluxum allicit & proinde motum & subversionem ventriculi strenue adiuvat. In primis autem, si non tam copia, quam peregrina indoles acrium biliosorum in ventriculo humorum, præternaturalium affectuum causa est, post vomitorii assumptionem multum liquidi libere expedit: quo intus latitans congeries eodem diluatur, attemperetur & hoc pacto promptius evacuetur. Et hoc consilio interdum post cibum sumtum vomitum procurare suadebant veteres, quos inter præsertim TRALLIANVS *lib. I. pag. 72.* nominandus, qui vomitiones post cibum in epilepsia utilissimas iudicat: quandoquidem hoc potissimum tempore exhibita emetica, quicquid crassum aut viscosum in ventriculi cavo offendunt, id omne simul cum reliqua massa exturbant ac utiliter remonent. Sed satis iam de vomitoriis eorumque usu dictum esse arbitror.

F I N I S.

